

ТЕОЛОШКИ ПОГЛЕДИ

ВЕРСКОНАУЧНИ ЧАСОПИС

БЕОГРАД, 1978.

ГОДИНА XI

БРОЈ 4

Исповедање православне вере

изложено од свештеног митрополита Солунског

СВЕТОГ ГРИГОРИЈА ПАЛАМЕ*

[1.] (Верујем и исповедам)¹: Један је Бог пре свих и свега и над свим и у свему и изнад свега, у Оцу и Сину и Светоме Духу од нас верован и обожаван: Јединица у Тројици и Тројица у Јединици, несливено сједињавана и недељиво раздељивана, једна иста Јединица и Тројица свесилна:

* Ово православно Исповедање вере Светог оца нашег Григорија Паламе, архиепископа Солунског (1296—1359. г., слави се 14. новембра и II недеље Великог Поста), налази се у његовом писму упућеном „најблагодетелијем међу монасима кир Дионисију” (писаном највероватније у лето 1344. г.). Сусреће се затим и у другим текстовима Св. Паламе (Беседа 8), а и у извесним зборницима тадашњих саборских одлука, јер је ово Исповедање било прочитано на великом Сабору у Цариграду 1351. г. и тада саборски потврђено и признато као званични догматски текст Православне Цркве, која га је усвојила зато што је у њему препознала глас своје праве вере и богонадахнутог богословља Светих Отаца својих (особито Св. Атанасија, великих Кападокијаца, Св. Максима и Св. Дамаскина, што се јасно види и из самог текста). Наша Света Православна Српска Црква усвојила је целокупно богословско светоотачко сведочење Св. Григорија Паламе још тада, за његова живота на земљи, а ово његово Исповедање вере убрзо је било преведено на тадашњи српски језик, као и многа друга дела његова. Старосрпски превод овог Исповедања налази се сачуван у више словенских рукописа српске редакције (у рукопису бр. 80 из године 1469, „Зборник Владислава Граматика”, данас у Архиву Југословенске Академије у Загребу, лист 562—564; затим у Хиландарском рукопису бр. 469 с краја 15. века, лист 182—185; у рукописима бр. 82 и 83 Бугарске Академије наука у Софији, из 16 века, листови 301—4 и 67—69, а вероватно и у још неким рукописима по нашим манастирима или страним библиотекама и Академијама наука) Овај наш садашњи превод извршен је са грчког оригинала (према најновијем критичком издању дела Св. Григорија Паламе издаваних у Солуну од стране проф. П. Христу и његових сарадника: *Григориу ту Палама, СИГГРАММАТА*, том II, 494—499, Солун 1966). Старосрпски превод, који ћемо, ако Бог да, ускоро објавити из неколико старих рукописа, коришћен је у овом нашем преводу само приликом превођења неких тежих места. — *Ј. Атанасије.*

¹ Све изразе у заградама додао је преводилац ради јасноће текста и течнијег читања.

Отац (је) беспочетан, не само као безвремени, него и као у сваком погледу безузрочни, једини узрок и корен и извор у Сину и Светоме Духу созерцаваног Божанства, једини предуготовитељни узрок свега посталога; не једини Саздатељ, него једини једнога Сина Отац и једнога Духа Светога Производител (Προβολεύς). Свагда сушти, и свагда сушти Отац, и свагда сушти једини Отац и Производител; већи од Сина и Духа једино по томе што је узрочник, а по свему осталоме исти је Њима и равночастан.

[2.] Којега је Син један, беспочетан као безвремен, не беспочетан пак као имајући почетак и корен и извор Оца, из којег једнога пре свих векова бестелесно, безистечно, бестрасно рабањем је произашао, али се није одвојио; Бог сушти од Бога, не други као Бог, а други као Син; свагда сушти и свагда сушти Син и једини Син, и свагда код Бога несливено сушти; не узрок и почетак Божанства појиманог у Тројици, јер Он постоји из Оца као узрока и почетка, него је Он узрок и почетак свега посталога, јер је кроз Њега све постало.

Који „будући у облику Божјем, није сматрао за отмицу то што је раван Богу”², али је на свршетку векова унизио Себе узевши ради нас облику наше, и из Приснодјеве Марије, благовољењем Оца и садејством Светога Духа, зачет по закону природе, и рођен, Бог уједно и човек, и пошто се истински очовечио постао је једнак нама у овему осим греха, оставши оно што је био — Бог истинити, сјединивши несливено и неизменљиво две природе и воље и дејства, и оставши један Син у једној Ипостаси и после очовечења, делајући све божанско као Бог и све човечанско као човек, и подложен људским беспрекорним страдањима; будући и остајући нестрадалан и бесмртан као Бог, Он телом добровољно пострада као човек, и распет би, и умре, и погребен би, и трећи дан васкрсе; Који се и ученицима по васкрсењу јави и обећа им Силу с више, и заповеди им да „уче све народе и крштавају их у име Оца и Сина и Светога Духа, и уче их да држе све што им је заповедио”³; Он исти се и узнесе на небо и седе с десне стране Оца, учинивши нашу природу (τὸ φύραμα) једночасном и једнопрестолном, будући да је сједињена са Божанством (ὁμοθεον)⁴, са којом ће природом опет доћи са славом да суди живима и мртвима и да да свакоме по делима његовим.

² Филип. 2, 6.

³ Мат. 28, 19; Марк. 16, 15.

⁴ Израз ὁμοθεος, употребљен овде у христолошком значењу (а и на другим бројним местима код Св. Паламе и других Отаца, најпре пак код Св. Григорија Богослова у Беседи 45, 13), не би требао бити преведен у смислу да је наша природа (реч φύραμα превели смо са природа, тј. цео наш састав, а не само тело) у Христу једнобожна или равнобожна (такво значење има израз ὁμοθεος употребљен за Божанство Сина у тријадолошком смислу, напр. код Св. Григорија Богослова, Ареопагита, Св. Максима и др.), нити само у смислу да је богопричасна, богозаједнична (као што инсистира на томе К. Керн, Антропологија Св. Григорија Паламе, Париз 1950, стр. 424—6), него овако како смо и превели описно: сједињена са Богом, тј. сједињена заједно, уједно, неразделиво са Божанством у једној и јединственој Ипостаси Бога Сина, и тек онда (и због тога) заједнична са Божанством (кроз узајамни перихорисис својстава), као што говори и Св. Јован Дамаскин (Правосл. излож. вере III, 17).

[3.] Тада пак, узашавши ка Оцу, послао је на Своје свете ученике и апостоле Духа Светога, који од Оца исходи,⁵ који је сабеспочетан Оцу и Сину као безвремен, а небеспочетан као имајући и Он Оца као корен и извор и узрок (Свој), не као рођен, него као исходећи, јер је и Он од Оца пре свих векова безистечно и бестрасно, не рађањем него исхођењем, произашао; неразделив је од Оца и Сина, јер од Оца происходи и у Сину почива, имајући и несливено сједињење и неделиво разделивање; Бог сушти и Он од Бога, не други као Бог, него други Утешитељ као Дух Свети, самоипостасни, који од Оца исходи и кроз Сина се шаље, то јест јавља, узрок и Он свега посталога, јер се Њиме све коначно савршава; Он исти је и равночастан (у свему) Оцу и Сину, осим нерођености и рођења. Послан је пак од Сина Његовим ученицима, то јест јавио је се; јер како би иначе био послан од Њега Онај који се не раздваја од Њега? И како би иначе дошао негде Онај који је свуда присутан? Зато се не само од Сина, него и од Оца, и кроз Сина шаље, и од Себе самога долази јављајући се. Јер је заједничко дело послање, то јест јављање Оца, Сина и Духа.

[4.] Јавља се пак не по суштини — јер нико никада нити је видео нити исказао природу Божју —, него по благодати и сили и енергији, која је заједничка Оцу, Сину и Духу. Јер свакоме од Њих сопствена је своја Ипостас и оно што се односи на њу, а заједничка (им) је не само надсуштствена суштина, — која је сасвим безимена и непројављива и непричастна пошто је изнад сваког именовања и пројављивања и партиципирања —, него и благодат и сила и енергија и светлост и царство и бесмртност (αφθαρσία) и уопште све оно чиме Бог заједничари и по благодати се сједињује са светим анђелима и људима, не губећи (притом Своју) простоту нити због деливности и разликовања Ипостаси, нити због деливности и разноврсности сила и енергија. Тако је нама Један Свемогући Бог у једном Божанству, јер нити од савршених Ипостаси бива некад сложеност, нити се оно што је моћно, само зато што има и поседује моћ, може икада због те своје моћи стварно назвати сложеним⁶.

[5.] Уз то још, поклањамо се почасно (σχετικῶς) светој икони описаног, јер за нас оваплоћенога, Сина Божјег, побожно преносећи

Lampe (A Patristic Greek Lexicon, Oxford 1969, 953) преводи са: »of Christ's humanity as wholly one with God« (тј. овај се израз употребљава: „за Христову човечанску природу као свецело једну са Богом”), али и овај превод не одговара због непрецизности енглеског језика. Стари словенски превод ове речи: вѣкоупѣбожѣствѣно или вѣкоупѣбожѣнѣ доста верно предаје смисао грчког оригинала (ср. стари превод израза ὁμοούσιος = вѣкоупѣсоушнѣи), али је и сувише буквалан и опет непреносив на савремени српски језик: скупабожанствен! заједнобожан! (ср. споменути Загребачки или Хиландарски рукопис, или још напр. србуљски рукопис Дамаскиновог Богословља, из 14. века, Музеј СПЦ у Београду, број 176, лист 154). — Прим. преводиоца.

⁵ Јн. 15, 26.

⁶ Опширније богословско тумачење ове 4. тачке Исповедања Св. Паламе (о разликовању Божанске суштине и енергија) читалац може наћи у чланку Г. Флоровског о Григорију Палами у „Теолошким погледима”, број 1 1972. г. (особито стр. 34—37). А још опширније код J. Meyendorff. Introduction à l'étude de Grégoire Palamas, Paris 1959 (стр. 279—311) и А. Радовић, Тајна Свете Тројице по Св. Григорију Палами (на грчком), Солун 1973 (стр. 102—213).

поклоњење на прволик; и Часном Древу Крста и свима символима Његових страдања као божанским победним знацима против заједничког непријатеља рода нашег. Уз то (поштујемо) и знамење Часнога Крста као спасоносно оружје, и божанске храмове и места и свештене сасуде и богопредане речи, ради Бога који у њима обитава. Такође се клањамо и иконама свих Светих из љубави према њима и ради Бога кога су они истински и савршено заволели и служили, узносећи при клањању ум ка њиховим ликовима. Клањамо се и њиховим светим моштима, јер се освећујућа благодат није удаљила од њихових најсветијих костију, као што се ни од Господњег тела није одвојило Божанство у време тродневне смрти.

[6.] Знамо да нема ништа по суштини зло, нити да постоји неко друго начело зла осим (само) скретање разумних бића, која зло употребљавају дану им од Бога слободну вољу.

[7.] Примамо сва црквена предања писана и неписана, и пре свих најтајанственију и свесвештену Службу и Причешће и Сабрање (литургијско), од којег и свим осталим службама долази савршенство, у којој (тајни) у спомен Онога који је Себе не унижујуће понизио и тело узео и ради нас пострадао, по Његовој богореченој заповести и самодејству (*αὐτοουρίαν*), бивају свештеноејствовани и обожени најбожанскији дарови, хлеб и чаша, и свршава се оно само живоначално Тело и Крв, и дарује се неизрециво причешћивање и општење са Исусом онима који чисто приступају.

Све пак оне који не исповедају и не верују онако како је Дух Свети кроз Пророке најавио, како је Господ јавивши нам се у телу одредио, како су Апостоли послани од Њега проповедали, како су нас Оци наши и њихови наследници учили, него су или били зачетници своје јересе или су злим зачетницима до краја последовали, (такве) одбацујемо и подвргавамо анатеми.

[8.] Примамо и усвајамо Свете и Васељенске Саборе: Сабор у Никеји тристотинеосамнаест богоносних Отаца против Арија богоборца, који је нечестиво низводио Сина Божјег на створење и који је расецао на тварно и нетварно Једно Божанство коме се поклањамо у Оцу и Сину и Светоме Духу; Сабор после овога у Цариграду стотидесет Отаца против Македонија Цариградског, који је нечестиво низводио на створење Духа Светога и ништа мање од онога расецао Једно Божанство на тварно и нетварно; Сабор после овога у Ефесу двестотине Отаца против Несторија патријарха Цариградског, који је у Христу порицао сједињење по Ипостаси Његовог Божанства и човечанства и никако није хтео да Дјеву која је заиста родила Бога назива Богородицом; и четврти Сабор у Халкидону шестстотинадесет Отаца против Евтиха и Диоскора, који су зло учили да је једна природа у Христу; Сабор после овога у Цариграду стотидесетпет Отаца против неког Теодора и Диодора, који су мислили исто што и Несторије и (својим) списима његово учење подржавали, и (против) Оригена и Дидима и неког Евагрија, који су у давнини живели а покушавали су да неке митове уведу у Цркву Божју; и Сабор после овога у истоме граду (Цариграду) стотидесетпет Отаца против Сергија, Пира и Павла Цариградских поглавара, који су у Христу

одрицали одговарајуће двама природама две енергије и две воље; и Сабор опет у Nikeји тристотинешестдесетседам Отаца против иконобораца.

[9.] Примамо и све оне по благодати Божјој у разна времена и места сабране свете (помесне) Саборе ради утврђења побожности (εὐσεβείας = православља) и јеванђелског живота, од којих су и ови (недавно) одржани Сабори у овом Великом граду (Цариграду) у славном храму свете Премудрости Божје против Варлама Калабријског и против Акиндина који је после њега исто с њим мислио и лукаво настојао да то спроведе, који уче да је заједничка благодат Оца, Сина и Духа, и светлост будућег века у којој ће праведници засијати као сунце⁷, као што је и Христос то претходно показао заблиставши на гори (Тавору)⁸, и уопште свака сила и енергија Триипостасног Божанства и све што се на неки начин разликује од Божанске природе, — да је (све) то тварно (κτιστόν = створено), те и они нечестиво расечају Једно Божанство на тварно и нетварно, а оне који благочестиво исповедају да је она најбожанственија светлост и свака божанска сила и енергија нетварна (ἄκτιστόν = несаздана), јер ништа што је Бог по природи својствено није касније настало, они називају двобошцима и многобошцима као што нас називају и Јудеји, Савелијанци и Аријанци. Али ми и ове и оне, као заиста безбожне и многобошце, одбацујемо и сасвим их одсецамо од пуноће благочестиво верујућих (τῶν εὐσεβοῦντων = православних), као што то чини и Света Христова Католичанска и Апостолска Црква својим *Саборским* и *Светогорским Томосом*, верујући у Једно Божанство, Триипостасно и Свемоћно, које никако не губи јединственост и простоту због сила и Ипостаси (својих).

[10.] Уз све то (још) чекамо васкрсење мртвих, и живот будућег века. Амин.

⁷ Мат. 13, 43.

⁸ Мат. 17, 1—2.

Summary

St. Gregory Palamas

CONFESSIO OF THE ORTHODOX FAITH

This is a Confession of faith of our holy Father Gregory Palamas, Archbishop of Salonica (1296—1359), which he addresses to »the very pious among the monks Fr. Dionysius« (written probably in Summer 1344). This Confession was accepted and confirmed by the great council held in Constantinople in 1351.

By this official approval the Church recognized her own faith in the wording of this Confession: the uncreated character of the grace, which is common to the Father and the Son and the Holy Spirit, as well as the uncreated character of the light, which Christ revealed to the three Apostles on the Mount Tabor. Here it was formulated the age-long mystical experience of the Church against the heretical doctrine of Barlaam of Calabria and Akyndinos.

The original text of this *Confession* is published in the second volume (pp. 494—488) of the *Collected works of St. Gregory Palamas*, ed. by Prof. P. Christou (Salonica 1966).